

До спеціалізованої вченої ради 2406
Київського національного університету
технологій та дизайну
01011, м. Київ, вулиця Мала Шияновська
(Немировича-Данченка), 2

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора юридичних наук, старшого дослідника, провідного наукового співробітника Науково-дослідного інституту публічного права Костянтина ШКАРУПИ на дисертацію Ковалю Олександра Анатолійовича «Адміністративно-правове забезпечення реформи адвокатури України», подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дисертаційного дослідження.

Адвокатура є унікальним правовим інститутом, що обумовлено її публічно-приватною природою та необхідністю забезпечення якісних стандартів надання професійної правничої допомоги. Сучасний стан розвитку адвокатури України характеризується необхідністю створення ефективної моделі цього самоврядного інституту правової системи.

Удосконалення законодавства про адвокатуру є одним наріжних каменів правової реформи щодо захисту прав людини. На сучасному етапі вкрай потрібна як суспільству, так і громадянам високопрофесійна, незалежна, а також сильна у своїй єдності адвокатура, озброєна професійною методикою для виконання покладених на неї завдань. Реформа адвокатури є невіддільним компонентом реформи всієї держави в напрямку євроінтеграції. З погляду європейських стандартів, побудова будь-якого сильного демократичного суспільства не можлива без ефективної правової системи, за якої державні інститути і держава взагалі живуть та керуються не законом сили, а силою закону. Поява різних законопроектів про адвокатуру та адвокатську діяльність,

непрозорість реформи адвокатури, порушення прав адвокатів на участь у процесі реформування адвокатури, відсутність раціонального поєднання публічного та приватного інтересу у забезпеченні діяльності адвокатури, вказує на те, що процес трансформації адвокатури характеризується наявністю суттєвих протиріч щодо подальшого функціонування цього незалежного правозахисного інституту. В цих умовах важливим аспектом побудови дієвої системи адвокатури є формування належного адміністративно-правового забезпечення її реформи.

Тому дисертаційне дослідження Ковалю Олександра Анатолійовича «Адміністративно-правове забезпечення реформи адвокатури України» є своєчасним та важливим для юридичної науки та практики.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, які сформульовані в дисертації.

Наукові положення, рекомендації та висновки дисертаційного дослідження, проведеного Ковалем Олександром Анатолійовичем, є належним чином обґрунтованими та достовірними, оскільки дисертація базується на аналізі законодавства України, осмисленні наукових доробків учених, комплексному підході та характеризується високим рівнем наукових узагальнень, що певною мірою обумовлено й характером дослідницької бази.

В роботі чітко визначені об'єкт та предмет дослідження. Це дало змогу дисертанту ґрунтовно провести реалізацію поставлених в межах дисертації завдань. Крім того, під час дослідження було використано широкий спектр загальнонаукових та спеціально-юридичних методів наукового пізнання, застосування яких дозволило всебічно проаналізувати об'єкт дослідження. Усі вони застосовувались у взаємозв'язку та взаємодії, відповідно до поставленої мети й завдань, об'єкта і предмета дослідження.

Аналіз дисертації дає змогу стверджувати, що в результаті проведеного дослідження автор досягнув визначеної мети й виконав поставлені завдання. Причому сформульовані висновки та пропозиції є досить аргументованими й

оригінальними, відповідають вимогам сьогодення та можуть бути застосовані на практиці.

Дисертація містить необхідні для такої наукової праці складові – критичний аналіз досягнення більшості попередніх дослідників цієї та суміжних проблем, опис методології, якісний науковий апарат, належну апробацію результатів дослідження, а матеріал викладений чітко, доступно й юридично грамотно.

Отже, гарантією достовірності й теоретичної обґрунтованості наукових положень, сформульованих автором висновків і рекомендацій є правильно визначені мета й завдання дослідження, структура та логіка викладеного матеріалу.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших у вітчизняній правовій науці комплексним, науковим, монографічним дослідженням адміністративно-правового забезпечення реформи адвокатури України.

В результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових положень та висновків.

Переважна більшість положень, винесених автором на захист, і висновків є новими або містять значну частку новизни.

Зокрема, цілком доречно дисертант зазначає, що адвокатура як самоврядний інститут правової системи об'єднує адвокатів у межах організаційних форм адвокатської діяльності (індивідуальна адвокатська діяльність, адвокатське бюро, адвокатське об'єднання) й адвокатського самоврядування (Національна асоціація адвокатів України, З'їзд адвокатів України, Рада адвокатів України, Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури, Вища ревізійна комісія адвокатури, Конференція адвокатів регіону, Рада адвокатів регіону, Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія, Ревізійна

комісія регіону) для забезпечення якісних стандартів надання професійної правничої допомоги (с. 42)

Слід погодитися із авторським підходом щодо виокремлення етапів реформування адвокатури на території України до яких віднесено: I етап (1529-1864 рр.) – формування професійної адвокатури в період польсько-литовської доби після її виникнення за часів Київської Русі та Галицько-Волинського князівства; II етап (1864-1917 рр.) – становлення адвокатури як самостійного інституту після проведення судової реформи 1864 року; III етап (1917-1921 рр.) – реформування адвокатури під час національно-демократичної революції, в результаті чого ліквідовано інститут присяжних і приватних повірених; IV етап (1922-1990 рр.) – радянський період реформування адвокатури; V етап (1991-2012 рр.) – утвердження інституту незалежної адвокатури України, прийняття Закону України «Про адвокатуру»; VI етап (2012-дотепер) – удосконалення інституту адвокатури України, прийняття Закону України «Про безоплатну правничу допомогу», Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», запровадження «монополії» адвокатів на представництво в судах (Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», оновлення процесуального законодавства (с. 42-65).

Цілком справедливо автором визначені суб'єктами адміністративно-правового забезпечення здійснення реформи адвокатури України є: органи державної влади (Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Міністерство юстиції України), державні установи (Координаційний центр з надання правничої допомоги), органи місцевого самоврядування, адвокатура в особі органів адвокатського самоврядування (Національна асоціація адвокатів України, З'їзд адвокатів України, Рада адвокатів України, Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури, Вища ревізійна комісія адвокатури, Конференція адвокатів регіону, Рада адвокатів регіону, Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія, Ревізійна комісія регіону), громадські організації (діяльність яких пов'язана з функціонуванням

інституту адвокатури), міжнародні організації (Організація Об'єднаних Націй, Рада Європи) (с. 118).

Заслуговує на увагу зарубіжний досвід організаційно-правових засад діяльності та реформування адвокатури (с. 138-156).

Схвальної оцінки та підтримки заслуговують запропоновані автором зміни і доповнення до чинного законодавства щодо вдосконалення адміністративно-правового забезпечення реформи адвокатури України (с. 174-175).

Отже, роботі притаманна наукова новизна, порушено низку невисвітлених вітчизняною юридичною наукою проблем, розв'язання яких сприятиме створенню необхідних умов для формування засад адміністративно-правового забезпечення реформи адвокатури України.

Повнота викладення у публікаціях положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Дисертаційне дослідження виконано автором самостійно, сформульовані в ньому положення, висновки та пропозиції обґрунтовані на основі особистих досліджень дисертанта. При використанні для аргументації власних положень і висновків напрацювань інших учених обов'язково робились посилання.

Структура дисертації грамотно побудована і логічно продумана та відповідає вимогам МОН та завданням, які поставив перед собою автор. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, логічно об'єднаних у вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Основні положення дисертації оприлюднено на таких науково-практичних конференціях: «Одеські юридичні читання» (м. Одеса, 8 листопада 2019 ро.), «Професійна правнича допомога: сучасний підхід» (м. Київ, 11 грудня 2019 р.), «Забезпечення сталого розвитку в умовах глобалізаційних трансформацій» (м. Київ, 29 травня 2020 р.), «Актуальні проблеми права в умовах сучасних викликів» (м. Біла Церква, 14 квітня 2022 р.), «Правові засади організації та здійснення публічної влади» (м. Хмельницький, 31 березня 2023 р.).

Наукові результати дисертації висвітлено в чотирьох наукових статтях опублікованих в наукових фахових виданнях, визнаних МОН України.

Відсутність порушення академічної доброчесності.

Аналіз змісту дисертації вказує на дотримання здобувачем вимог академічної доброчесності.

У роботі є посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей, дотримано вимоги законодавства про авторське право і суміжні права, надано достовірну інформацію про методики результати дослідження, джерела використаної інформації.

Таким чином, у рецензованій роботі не виявлено ознак академічного плагіату, фальсифікації та інших порушень, що могли б поставити під сумнів самостійний характер виконаного дисертантом дослідження.

Дискусійні положення дисертаційного дослідження.

1. В дослідженні приділяється значна увага формулюванню поняття адміністративно-правового забезпечення діяльності адвокатури України (с. 81-84). Водночас, на нашу думку, робота тільки виграла аби автор більше уваги приділив дослідженню елементам структури адміністративно-правового забезпечення діяльності адвокатури.

2. Ми підтримуємо тезу автора, що для ефективного функціонування адвокатури необхідно впорядкувати адміністративно-правові відносини між державою та адвокатурою (с. 100). Далі, автор наводить власне бачення впорядкування адміністративно-правових відносини між державою та адвокатурою, а саме: чітко визначити межі втручання держави у діяльність адвокатури; ключовим принципом у взаємовідносинах між державою та адвокатурою має бути незалежність адвокатури від держави; встановити рівноправний характер відносин між державою та адвокатурою; визначити напрями і умови взаємодії між державою та адвокатурою (с. 100). Водночас, зауважимо, що дослідник обмежується загальними фразами та не наводить шляхи їх реалізації.

3. У презентованій дисертації здобувач констатує, що одним із найважливіших елементів адміністративно-правового забезпечення здійснення реформи адвокатури є відповідна система суб'єктів. Суб'єкти адміністративно-

правового забезпечення здійснення реформи адвокатури України – це інституції, діяльність яких пов'язана з реформуванням адвокатури. Адміністративно-правове забезпечення здійснення реформи адвокатури в Україні покладено на різного роду суб'єктів (с. 135). Однак, автор не наводить підстав виділення суб'єктів серед інших елементів адміністративно-правового забезпечення здійснення реформи адвокатури.

4. При аналізі організаційно-правових засад діяльності та реформування адвокатури в зарубіжних країнах автор робить висновок, що у напрямку адміністративно-правового забезпечення реформи адвокатури України доцільно враховувати позитивний зарубіжний досвід організації та діяльності цього інституту, а саме: акредитація освітніх програм закладів вищої освіти, за якими здійснюється підготовка юристів, органами адвокатського самоврядування (США); функціонування спеціалізованих судів у дисциплінарних справах щодо адвокатів (Німеччина, Франція); врегулювання спорів між адвокатами та клієнтами поза межами дисциплінарного провадження (Польща) (с. 173-174). Однак, не наводить пропозицій щодо прийняття необхідних нормативно-правових актів або несення змін в діючі.

Водночас, слід зазначити, що наведені вище зауваження стосуються дискусійних питань та не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження, яке має науково-теоретичне і практичне значення, містить наукові висновки, нові підходи до вирішення конкретного наукового завдання, що полягає у вдосконаленні теоретичних засад та практики податково-правового регулювання збору за місця для паркування транспортних засобів.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам.

Враховуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що дисертаційне дослідження Ковалю Олександра Анатолійовича на тему «Адміністративно-правове забезпечення реформи адвокатури України» виконане на належному науково-теоретичному рівні, є актуальною науковою працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані висновки, які вирішують конкретне наукове

